

Nyt Babel

#21

HVAD SKAL VI MED DET GAMLE TESTAMENTE? *af Nana Hauge*
OM DYRKELSE AF FÆLLESSKABET *af Mikkel Tode*
BISKOPPERNES ARBEJDE MED FOLKEKIRKENS LITURGI *af Peter Balslev-Clausen*
GID DU VAR ENTEN KOLD ELLER VARM *af Mikkel Tode*
HVEM ER DU? *af Thomas Frovin*
EN PRÆDIKEN OM DÅBEN *af Maria Louise Odgaard Møller*
HIMLEN I MINE RØVBALLER *af Prisme Pyjamas Skjaldemose*
STØTTEDAG FOR FORFULGTE KRISTNE

---

oktober 2019

Leder

For tiden kan man tit læse debatindlæg og interviews, hvor præster og andre beskriver nadveren som noget, der mestendels er til for at skabe fællesskab mellem de deltagende mennesker. I det hele taget, fornemmer man, er kirkens fremmeste formål: at skabe rammer for fællesskab. Derfor er nadveren problematisk, fordi den "splitter kirkegængerne", siger Marie Brammer Nejrup d. 19. september i Kristeligt Dagblad.

Det er selvfølgelig rigtigt, at der er nogle i menigheden, der deltager i nadveren, og nogle, der ikke gør, men er det det samme, som at menigheden er splittet? Desuden hviler påstanden på den besynderlige præmis, at formålet med kirken eller gudstjenesten er at skabe fællesskab. Og er det det, så kan man selv bestemme, hvad man har lyst til at være fælles om:

"I stedet for at spise brød og drikke vin sammen kunne man måske åbne op for, at den sansemæssige fællesoplevelse kunne være en anden. Selv holder jeg meget af, når der er noget personligt og meditativt på spil, og jeg tror, at eksempelvis et særligt godt stykke musik eller måske det at være stille sammen kunne være lige så styrkende for fællesskabet, som nadveren er", siger Marie Brammer Nejrup.

Det er ikke troen, men fællesskabet, der skal styrkes. Fællesskabet om hvad? Fællesskabet om fællesskabet. Vi mødes i vores fællesskab for at dyrke fællesskabet. Men det er en misforståelse, at fællesskabet i sig selv skulle være en værdi. Ikke desto mindre udtrykker Marie Nejrup en tendens, der er i tiden, til at guddommeliggøre fællesskabet. Alle snakker om fællesskaber, alle vil gerne skabe dem og være en del af dem.

Der er ikke noget galt med fællesskab som sådan. Men et fællesskab, som kun er til for fællesskabets skyld, er et kunstigt fællesskab. I fodboldklubben er man fælles om at spille fodbold, i et orkester er man fælles om at spille musik. I kirken plejer man traditionelt set at være fælles om bekendelsen til den treenige Gud. Man taler også om "nadverfællesskabet", og det er klart, at et vigtigt element i nadveren, netop er fællesskabet – men fællesskabet om noget ganske bestemt. Nemlig fællesskabet med alle kristne mennesker i hele verden, levende som døde, om at få del i Jesu legeme og blod, som han har givet for alle dem, der vil tage imod det, til deres synders nådige forladelse.

Det er således ikke et hvilket som helst fællesskab, og derfor kan man ikke bare erstatte nadverens fællesskab med et stykke musik eller ”at være stille sammen”.

Om et fællesskab er godt eller ej, kommer an på, hvad det er, man samles om. Mange fællesskaber er gode eller i hvert fald formålstjenlige, såsom strikkeklubber, skytteforeninger, det musikalske fællesskab i et kor eller det fællesskab, der kan være i en familie. Men der findes også dårlige fællesskaber. Ku Klux Klan var et stærkt fællesskab, hvor man mødtes om sit fælles had til sorte mennesker, men det er ikke et fællesskab, man bør stræbe efter at genskabe. Man kan også nævne andre fællesskaber, som har givet deres medlemmer en stærk og rar fornemmelse af at høre til og være sammen om en sag, men som førte meget ondt med sig, såsom kommunistpartiet i Stalins Rusland, Hitler Jugend i det nazistiske Tyskland og det fællesskab, der typisk findes i rockerbander.

Bibelen lærer os, at Gud ikke altid ser med milde øjne på den menneskelige drift mod at skabe fællesskaber. Tydeligst ses det i fortællingen om Babelstårnet. Menneskene ville bygge et tårn, der skulle nå ind i himlen, ”for at skabe sig et navn”, men Gud ødelagde tårnet. Måske fordi han ikke ønsker at vi mennesker skal skabe storværker, sammen i enig flok. De fællesskaber, mennesker laver, har en uheldig tendens til at udarte til totalitarisme, når de bliver store nok. Men enhver idé om taktgang og konsensus dementeres, ikke blot af Babelsmyten, men også af pinseberetningen. Både i Babelsmyten og i Pinseberetningen griber Gud ind på samme måde: ved at sørge for, at mennesker taler forskellige sprog, ikke med én, men med mange tunger. ”Se, de er ét folk med samme sprog!” er ikke en konstatering, Gud udsiger med jubel, men derimod med ærgrelse; det véd vi fra myten om Babelstårnet.

Det fællesskab, som gudstjenesten skaber, er ikke et hvilket som helst fællesskab. Det er fællesskabet om det ene fornødne, nemlig Gud og hans Ord. Det er derfor også et fællesskab, der kan rumme nok så mange menneskelige forskelligheder inden for politik, indkomst, intelligens, førlighed, køn, hudfarve og alt muligt andet. Hvis man ønsker at være en del af dét fællesskab, er man hjertelig velkommen ved gudstjenesten søndag formiddag. Det eneste, der kræves, er at man går ind på den præmis, at det, vi her er fælles om, er forkyndelsen af Guds ord til syndernes forladelse – og ikke noget som helst andet.

Om Nyt Babel

af Nyt Babel

Nyt Babel er et nettidsskrift, som drives på frivillig basis. Det redigeres af Stine Munch, Merete Bøye og Nana Hauge. Læs det på nytbabel.dk.

Redaktørerne får ikke løn og skribenterne får ikke honorarer. Vi har til gengæld visse udgifter, fx til webhotel, hjælp til web-problemer, redaktionsmøder, annoncering og forsendelse af trykte artikler til folk, der ikke har internet.

Hvis du er glad for Nyt Babel og har lyst til at støtte tidsskriftet, kan du sætte penge ind på denne konto i **Danske Bank**

Registreringsnummer: **3412**

Konto: **3412 312 082**

Vi takker for enhver støtte. Tak til alle, der har støttet hidtil med små og store beløb.

Hvad skal vi med Det Gamle Testamente?

af Nana Hauge

Lars Mikkelsen, kendt fra bl.a. TV-serien *Herrens veje*, er uden tvivl en dygtig skuespiller. At han vist er blevet kristen, er da også kun et plus. Som én, der mestrer skuespillets kunst, og derfor også må formodes at være ganske trænet i at læse og forholde sig til tekster, undrer det dog, at han ikke er en bedre bibellæser, end han er. Det har han nok tilfælles med mange, desværre, og det kan han på en måde ikke klandres for – han er jo opvokset i et kommunistisk hjem og har nok ikke fået fortalt bibelhistorie som barn.

Når jeg så alligevel gør det, klandrer ham, er det fordi han udtaler sig om Bibelen, som om han har forstand. I et interview i Kristeligt Dagblad d. 16. august i år udtaler han:

Store dele af De Ti Bud og Jesu lære er jo indeholdt i mange lovgivninger, hele formuleringen af menneskerettighederne er i den grad sat i noget bibelsk. Især, hvis man undlader at gå for meget ned i Det Gamle Testamente. Det er jo meget med at "gå ud og slå dem og dem ihjel i mit navn". Det var nok en meget god reformation, der blev lavet dér.

Tænker han her på den lutherske reformation, og forestiller han sig, at man der gjorde op med Det Gamle Testamente? Eller mener han med reformation – Det Nye Testamente? Det ved jeg ikke.

Jeg er dog ret sikker på, at han ikke har læst Det Gamle Testamente. Han siger selv i et interview, at han har læst Det Nye Testamente. I så fald har han nok ikke nærlæst det, for så ville han ikke se på det med så milde øjne, som han gør, taget i betragtning af, hvordan han dømmer Det Gamle Testamente.

Lars Mikkelsens eksempel er ikke enestående, og det er derfor, jeg bruger det indledningsvist her. Det er mit indtryk, at hans fordomme meget godt afspejler mange danskeres måde at se Bibelen på. Selv mennesker, der jævnligt går i kirke og læser Bibelen, kan finde på at sige noget lignende.

At Det Gamle Testamente agtes så ringe, er dog ikke noget nyt. Siden kirkens første dage har forskellige grupperinger opfattet Det Gamle Testamente, som om det var noget, der var givet jøderne alene og nu efter Kristi komme ikke skulle gælde mere. Således kætteren Markion, hvis lære gik ud fra et uforligeligt modsætningsforhold mellem Det Nye Testamente og Det Gamle Testamente. Noget, han havde tilfælles med mange andre gnostiske fraktioner i oldkirkelig tid. Selvom Markions lære aldrig blev anerkendt af den

øvrige kirke, og Markion blev udstødt af kirken i år 144, er der dog noget, der tyder på, at hans ringeagt af Det Gamle Testamente lever i bedste velgående, selvom Jesus selv har slået fast at "Skriften bærer vidnesbyrd om mig", og Paulus slår fast, at Jesus døde og opstod *efter skrifterne* (altså: sådan som skrifterne har lovet). Hvis man læste Bibelen opmærksomt, ville man da også hurtigt opdage, at Det Nye Testamente fungerer som en kommentar til Det Gamle Testamente. Det Nye Testamente er altså ikke noget brud eller nogen "reformation" i forhold til Det Gamle Testamente.

Det er sandt, at der i Det Nye Testamente er kritik af den udvendige fromhed, der gjorde sig gældende på Jesu tid (udtrykt i farisæismen), men det brud findes jo allerede i profeternes forkyndelse. Man hører også tit sagt, at kristendommen ikke er en lovreligion, sådan som det er tilfældet med den religion, vi møder i Det Gamle Testamente. Det er rigtigt, at der i Det Nye Testamente udtrykkes kritik af retfærdiggørelse ved lovgerninger, men det er ikke loven som sådan, der kritiseres.

Tværtimod slår Jesus gang på gang fast, at Loven på ingen måde er sat ud af kraft. Han skærper den endda. Hvor man kan sige, at den gammeltestamentlige lov mest befatter sig med adfærd – altså foreskriver, hvordan man skal opføre sig – går Det Nye Testamente skridtet videre og forbyder ikke bare onde gerninger, men også onde tanker.

Når Jesus kritiserer såkaldte lovtro jøder, er det netop heller ikke Loven, han kritiserer, men misbrug af loven, eller det han kalder menneskeskabte love. Han beskylder farisæerne for at tilsidesætte Guds bud for menneskelig overlevering.

Evangeliet handler i det hele taget slet ikke om, at der er noget galt med Loven, men Jesus kritiserede dem, der brugte Loven til at retfærdiggøre sig selv med. Når vi siger, at Kristus har opfyldt Loven, så betyder det altså ikke, at Loven er afskaffet. Det betyder, at Loven ikke forfærder os mere, dens trussel er borte, som Brorson skriver i en salme, fordi vi nu kender Kristus og i ham kan gøre Lovens gerninger. Kristus lærer altså ikke noget andet end Moses, men Moseloven kan ikke overholdes uden Kristus. (jf Luthers fortale til de bibelske skrifter)

Nu er det jo i øvrigt heller ikke sådan, at der ikke er lov og kun nådesbudskab i Det Nye Testamente og ikke evangelium, men kun lov- og domsforkyndelse i Det Gamle Testamente. Der er begge dele i begge testamenter. Der er nådestilsagn i Det Gamle Testamente, og der er domsforkyndelse i Det Nye Testamente. Passager som: "Gå du hen og gør ligeså." Eller: "Sælg alt, hvad du ejer og giv det til de fattige." Eller: "Du skal blive som et barn for at komme ind i Guds rige." Alt det er jo umuligt – uden Kristus er det bare endnu en dom over os. Det er umuligt for et menneske, men for Gud er alting muligt.

En anden typisk fordom om Det Gamle Testamente er, at den gammeltestamentlige Gud er en streng og straffende Gud. Lunefuld og kolerisk er han nærmest. Det Gamle Testamente er faktisk nærmest lidt som koranen. Ser vi nu på Det Nye Testamente, er

dette næsten et slags humanistisk manifest, og Jesus, han er en flink fyr. Lidt hippieagtig. Love and Peace.

I en artikel på Bibelselskabets hjemmeside fortæller lektor Benny Grey Schuster, hvordan han igennem årene har fået mange spontane reaktioner fra kursister i forbindelse med sine kurser med intensiv bibellæsning:

"Mange udbryder: 'Det vidste jeg ikke, stod i min bibel!'", fortæller han. Han fortæller også at han engang havde en kursist, der i spøg sagde, at hun ikke vidste, om hun kunne have Bibelen stående på alteret efter kurset på grund af alle de voldsomme fortællinger i Det Gamle Testamente."

I spøg godt nok – men alligevel? Hvordan kan det være at Det Gamle Testamente kommer bag på en præst? Har hun ikke læst Bibelen, da hun gik på Uni?

Hvad er det mon, der forskrækker hende? Er det åbenbaringen af menneskers ondskab? Er det alle afsløringerne af alt det onde, der *også* bor i et menneskes hjerte. Er det beretningerne om menneskets oprør med Skaberen og hans orden? Sådant noget burde i grunden ikke komme bag på en cand.theol.

Har denne præst egentlig læst Mattæusevangeliet? Forfærdes hun ikke over udtalelser som: "Den, der siger noget grimt til sin bror, skal dømmes til helvedes ild?" Eller over, at den der overvejer ægteskabsbrud skal ende i helvede? Hvad med alle lignelserne om dem, der kom for sent? Eller ikke tog imod Menneskesønnen? Dem uden den rigtige skjorte? Eller hvad med veråbene over hyklere? Dommen over Jerusalem? Dommen over dem, der ikke tog sig af de mindste små, og sådan kunne jeg blive ved.

Vi har det med at fokusere på den rare Jesus, der smilende tager imod børnene, helbreder de spedalske og bærer det forsvundne får hjem på skuldrene. Denne mildhed er en vigtig del af Jesus, men vi må ikke glemme, at der også er en kompromisløs side af Jesus: Den der ikke er for mig, er imod mig. Som Mikkel Tode skriver i en anden artikel her i bladet, så er Det Nye Testamente fuld af formaninger og tugtelse til lunkne menigheder. De formaninger gælder altså også os.

"Gud hader en kryster", mente forfatter og nybygger Laura Ingalls Wilder. Jeg ved ikke, om det var almindelig snak i slutningen af 1800-tallet i Amerika. Her i Danmark i det Herrens år 2019 er det i hvert fald ikke. Den opmærksomme bibellæser kan nok regne ud, at Lauras ord er en omskrivning af englens ord til menigheden i Laodikæa om, at den lunkne skal udspys af Guds mund. Og det er stadig Guds retfærdige dom over os og vores menneskelige nedrighed og usselhed og lunkenhed. En retfærdig dom og forfærdende ganske vist, hvis man ikke læser skriften med Kristus for øje.

Det Nye Testamente er således hverken mere eller mindre "grusomt", moderne eller humanistisk end Det Gamle Testamente. Både Det Gamle og Det Nye Testamente bliver

til en dom, hvis man læser det uden Kristus, og troen, bliver, som Morten Brøgger peger på i en prædiken udgivet i *Tidehverv* 5, 93. årgang, til en præstation.

Kristendommen har ikke en pind med kristendom at gøre, hvis man dømmes Det Gamle Testamente ude som for "voldsomt" eller som noget, der kun gælder jøderne. Vi kan overhovedet ikke være kristne, hvis vi sår grenen til *folkefærdet uden mage* over. Som Karl Barth skriver, så er jøden det spejl, hvori også vi kristne kan se, hvem vi er. For som kristne er vi som podedkviste på den stamme eller det træ, der hedder jødedommen eller Israel. Når også vi hedningekristne har forjættelserne fra Gud, har vi dem fra jødefolket. Vi er gæster i deres hus, skud på deres træ. Det er i jøden på Golgathas kors, vi har opfyldelsen af Israels forjættelser, og netop derfor hilser vi kristne denne tømrersøn som Israels Guds salvede (Messias), jødernes konge. Jøderne er ganske enkelt folkefærdet uden mage, som Grundtvig kaldte dem det, fordi de er det folk, hvorigennem Gud besluttede at blive menneske gennem jødepigen Miriam (Maria). Det Gamle Testamente er den krybbe, hvori Jesus ligger.

Ja, man kan sige, at forskellen på os og jøderne kun er, at vi har forstået, at Messias *er* kommet – jøderne venter stadig på ham, som Karl Barth skriver i 1950 i skriftet *Jøderne og vi kristne*.

Så jøderne vandrer ganske vist i venten på den Messias, der jo er Kristus, og som er kommet engang for alle. De ved det bare ikke. Men gør vi? Vi siger, at vi har forstået, at Jesus er Kristus, men synder vi ikke mod Ham hver eneste time på nøjagtig samme måde som jøderne?

Om dyrkelse af fællesskabet

af Mikkel Tode

Den 19/9 2019 bragte Kristeligt Dagblad en artikel i serien ”Gudstjenesten til debat” med Marie Nejrup, der for 12 år siden blev døbt som voksen. For hende drejer gudstjenesten sig om at fornemme det fællesskab, kirken er. Det må være ret livsomvæltende at indtræde i det fællesskab som voksen, navnlig i vores tid, hvor der snart kan blive set skævt til én, hvis man bekender sig som kristen. Som teologistuderende kender jeg kun alt for godt til det; jeg har ikke tal på, hvor mange gange en stille øl i venners lag på Bo-Bi Bar har udviklet sig til voldsomme diskussioner om Gud og Fanden. Og jeg kan forsikre om, at man ikke altid rejser sig lige opløftet fra taflet.

Jeg blev selv døbt som spæd i Maries nabosogn i Torslunde, hvor min mormor var provst. Jeg havde derfor også min daglige gang i præstegården, og jeg kom med i kirke fra en tidlig alder. Der blev sunget salmer, som jeg af og til ikke helt forstod. Hvad var det for ”bække i eng herinde,” og hvem er Hr. Hid, og hvorfor er han velkommen? Men så kunne jeg jo spørge efter gudstjenesten, hvad det alt sammen betød – for jeg fattede jo godt, at det her var vigtigt, og følelsen af, at der foregik noget helt afgørende i gudstjenesten, slog mig for alvor en dag som 9-årig.

Det var Kristi Himmelfartsdag. Solen skinnede, og Graver-Gert var gået i kirketårnet for at kime med de ældgamle kirkeklokker, hvis lyd jeg holdt så meget af. Og mens min mormor tog præstekjole på, aftalte vi, at jeg skulle gå til alters for første gang den dag. Og jeg husker, hvordan jeg knælede foran den røde alterbordsforside, der er landets første afbildning af en luthersk gudstjeneste, og forstod, at jeg tog del i et fællesskab. Ikke kun med de få andre, der knælede ved siden af mig, men også med dem på antemensalet – alt sammen under det gamle krucifiks over alteret.

Når jeg læser interviewet med Marie Nejrup, er flere ting, der undrer mig. Det gælder særligt det, der bliver sagt om nadveren, og jeg har en bange anelse om, at langt det meste peger tilbage på de præster, der har oplært (eller undladt at oplære) Marie i den kristne tro.

Marie Brammer Nejrup skriver bl.a.: ”Jeg tror, den der følelse af at skille sig ud og måske føle, at ens private tro bliver udstillet som nærmest ortodoks, hvis man medvirker, kan holde nogle fra nadveren. Og det er jo virkelig synd, for så splitter den i stedet for at samle.”

For det første er ortodoksi i kristen sammenhæng slet ikke så ringe endda. Det er ovenikøbet en ganske sund ting at stræbe efter, fordi den holder troen på plads, så den

ikke flakker om og finder på gode ideer. For det andet er nadveren netop det sande fællesskab – fællesskab med alle troende, levende som døde, og først og fremmest med Gud selv. Den samler de kristne med hinanden og med Gud, og den, der ikke vil tage del i dette fællesskab, kan jo blot lade være. Sådan er det med næsten alle fællesskaber. Det er derfor, det hedder ”at stille sig uden for fællesskabet.”

Hun skriver også: ”Selv holder jeg meget af, når der er noget personligt og meditativt på spil, og jeg tror, at eksempelvis et særligt godt stykke musik eller måske det at være stille sammen kunne være lige så styrkende for fællesskabet, som nadveren er. Og på den måde kunne man undgå følelsen af at skilte med sin tro.”

Her knækker filmen for alvor, for det fællesskab, der her tales om, er et skolegårdsfællesskab. Altså ét, hvor fællesskabet skal rette sig efter mig, for ellers vil jeg ikke være med, øv bøv! Det er en dyrkelse af fællesskabet og følelserne i stedet for Gud. Og sådanne fællesskaber har vi set mange af i historien. Nationalsocialismen og kommunismen, for nu at nævne nogle få. Sådan et fællesskab er kirken ikke! Og at ville fratage anfægtede kristne deres mulighed for at komme til alters og få syndernes forladelse ved gudstjenesten, fordi man selv er bange for at skille sig ud, og i stedet spise dem af med fine følelser og rørende stemninger, forekommer mig absurd. Det er stene for brød og slanger for fisk.

Derfor undrer jeg mig over, hvad præsterne, der har oplært Marie, mon har fortalt hende. Om Gud, om kirken, om sandt fællesskab og om nadver. Om syndernes forladelse, der skænkes os i nadveren, og som vi skal leve af som dagligt brød på denne jord. Den nadver, vi skal søge i lydig tro, og om hvilken K. L. Aastrup skriver:

*Der er kun mørkets gru og gys
hos os og alle steder.
Kun her, kun her, kun her er lys,
Hvor Jesus med os beder.*

Biskoppernes arbejde med Folkekirkenes liturgi

af Peter Balslev-Clausen

Liturgiske ændringer skal som bekendt ske pga. lidenskab for en ny liturgi og ikke pga. kedsomhed ved den forhåndenværende. Det er derfor med forventning, man læser det materiale, som for nylig er udsendt af de faggrupper, som landets biskopper nedsatte for tre år siden. Materialet består dels af en række rapporter, der kan findes på Kirkeministeriets og stifternes hjemmesider, dels af fire rigt illustrerede hæfter, kaldet "pixiudgaver" med titlerne *Gudstjeneste, Om gudstjenestelivet i Den Danske Folkekirke, Dåben kort fortalt, Nadveren kort fortalt og Hvem bestemmer? Overvejelser om forholdet mellem autorisation & frihed i Folkekirkenes liturgi.*

P I X I - B Ø G E R

Forventningen til materialet bliver skærpet og nysgerrigheden vakt ved, at hæfterne med sammendragene af faggruppernes rapporter bliver kaldt "pixiudgaver". Navnet er taget fra Forlaget Carlsen's små populære pixi-børnebøger. Som det fremgår af bagsiden af Forlaget Carlsen's pixibøger, er der tale om "pixier for de små, pixier for de lidt større, pixier for dem, der lige har lært at læse selv", og for at man ikke skal være i tvivl om, at der er tale om eventyrbøger, er der ved siden af denne tekst afbildet en dansende rødhåret alf eller trolde – en "pixie" betyder på engelsk en af de underjordiske, altså en nisse eller en trolde . Man spørger sig selv, om det biskopperne vil med betegnelsen "pixibøger", er at signalere, at der er tale om religionshistoriske billedbøger for børn i 7-9- års alderen, eller om de vil signalere, at minirapporternes læsere, præster, organister, menighedsrådsmedlemmer og andre kirkegængere, åndeligt talt i bedste fald befinder sig i minikonfirmandalderen, og at evangelierne og Bibelens øvrige fortællinger for dem, hvad enten de ved af det eller ej, er spændende eventyr om nisser og alfer og trolde?

Gudstjeneste-hæftets forord nævner, at pixi-udgaven af faggruppens rapporter er en sammenfatning af rapporternes "centrale pointer". Derfor er det naturligt at samle opmærksomheden om de fire hæfter og deres fremstilling af problematikken omkring Folkekirkenes gudstjeneste og sakramenter.

E N I K K E - L U T H E R S K G U D S T J E N E S T E F O R S T Å E L S E

Det er som bekendt den evangelisk-lutherske Kirke i Danmark, der er Den danske Folkekirke. Derfor er det den evangelisk-lutherske gudstjenesteforståelse, som folke-

kirken, dens biskopper, præster og menighedsråd er forpligtede på. Og derfor er det overraskende, at den lutherske gudstjenesteforståelse i det store og hele er fraværende fra "pixi"-bøgernes fremstilling. Det er et gennemgående træk, at der ikke tales om at holde, men om at "fejre gudstjeneste". Rent sprogligt kan det næppe lade sig gøre at "fejre" gudstjeneste, da det i givet fald vil være selve gudstjenesten og ikke det, gudstjenesten handler om, man fejrer, og – hvordan fejrer man den syndserkendelse, der i en luthersk sammenhæng er en forudsætning for at kunne høre og forstå evangeliet og modtage velsignelsen?

Formodentlig er talen om at fejre gudstjeneste en afsmitning fra en Porvoo-lignende, ikke-luthersk gudstjenesteforståelse. I samme retning peger opdelingen af gudstjenesten i en ord-del og en nadver-del. For Luther – og for f.eks. Grundtvig – hænger hele gudstjenesten sammen som en Ordets tjeneste, dvs. det Guds skaberord, der skaber, hvad det nævner. Til og med prædikenen i en luthersk/grundtvigsk gudstjeneste forkyndes den virkelighed, der så at sige materialiseres i nadveren: Guds fællesskab og enhed med sin troende menighed (jfr. 1912-nadverbønnen). Både første og anden del af gudstjenesten handler om Guds ord, ellers ville nadveren i stedet for at være gudstjenestens højdepunkt være et fremmedelement i gudstjenesten. Det samme kan man sige om dåben, der er en fokusering af Guds ord til den, der bliver døbt.

En luthersk gudstjeneste indledes med menighedens – og den enkeltes – synds-bekendelse. Det er ikke for ingenting, gudstjenesten i Hans Thomissøns salmebog fra 1569 begynder med, at menigheden synger Luthers gendigtning af Salme 130, "Af dybsens nød, o Gud, til dig" (DDS 496). Denne forståelse af syndserkendelsens betydning for modtagelsen og forståelsen af og troen på evangeliet, Guds ord, findes stadig i de to autoriserede indgangsbønner, men savnes i biskoppernes "pixi"-bog om gudstjenesten. Som bekendt gemmer Djævelen (jfr. "pixi") sig i detaljerne. Således også her. I biskop Marianne Christiansens forord står der, at de første kristne samledes om søndagen, eller som de selv ville have sagt (jfr. ApG 20,7) "den første dag i ugen", for at "læse, synge, takke, bede og spise sammen". De første kristne har næppe læst, men fortalt og hørt evangeliet. Der står i Apostlenes Gerninger ikke noget om, at de takkede, men at de bad, ligesom den tekniske term for nadveren ikke var, at de kristne spiste sammen, hvad de måske også gjorde, når de kom sammen, men at de "brød brødet" (jfr. Luk 24,30 og ApG 2,42 og 467).

I forordet forklarer Marianne Christiansen ordet "liturgi" som en "offentlig handling", hvorved liturgi bliver et absolut begreb uden egentlig sammenhæng. "Liturgi" betyder på græsk en offentlig tjeneste for en fyrste eller for folket, det vil i gudstjenestens sammenhæng betyde en tjeneste både for Gud og for menigheden, dvs. en handling, der formidler Guds ord til menigheden og menighedens ord – syndsbeholdelse, bøn, lovsang og tak – til Gud.

Allerede i forordet tales der om musik, her som menighedens svar til Gud på linje med handling og ord. Senere, i afsnittet "Musikkens rolle" uddybes musikkens rolle i gudstjenesten. Det hedder her, at: "Musikken har en dobbelt funktion, den tjener ordets forkyndelse, og den forkynder selv." Og det tilføjes, at: "Mange mennesker oplever et følelsesmæssigt eller åndeligt møde med det guddommelige i musikken. Musikken har både sjælesørgerisk og forkyndende betydning, også ud over ordene." I forlængelse heraf siges det, at: "En del af gudstjenesten er instrumentalmusik. Musik uden ord. Her skal menigheden kun lytte og modtage. Hvis instrumentalmusik skal give mening i gudstjenesten, er det ud fra den forudsætning, at musikken kan virke evangelisk, dvs. opbyggende, forløsende og trøstende på den, der lytter. Med et billede kan man sige, at himlen skal spilles åben i gudstjenesten. I gudstjenesten har musikken en dobbelt funktion: Den er himmeltonen, der kan åbne menneskers sind for det guddommelige. Den er også livstonen, hvormed mennesket kan give udtryk for sit trosliv."

Her har gudstjenestefaggruppen, repræsenteret af Jørgen Demant og Marianne Christiansen, der har sammenfattet faggruppens rapport, forladt de første kristne og henholder sig i stedet til pythagoræerne og deres musikforståelse, der bygger på antagelsen af en sfærenes harmoni, der så at sige kan indfanges af menneskers musik, vokalt og instrumentalt. Musikken kan have associationsværdi, for så vidt som den genkalder de salmers ord, som de henholdsvis melodier er knyttet til. Løsrevet fra denne sammenhæng har musikken kun stemningsskabende betydning, den kan ligesom dansemusik og militærmusik, der lægger op til dans og march, eventuelt kamp på liv og død, lægge op til en religiøs stemning, men bortset fra sin associationsværdi ikke være hverken evangelisk eller forkyndende. Englenes sang ved Betlehem julenat var netop ikke absolut musik, men en sang, hvor ordene bar melodien og ikke omvendt. Det var sang og ikke instrumentalmusik, hyrderne hørte.

I afsnittet "Gudstjenestens hvorfor" er udgangspunktet, at: "Det kan være gavnligt at begynde med at overveje, hvorfor vi som evangelisk-luthersk kirke – fejrer gudstjeneste." Det første svar, der gives på gudstjenestens hvorfor, er: "Gudstjeneste er gavegivning." "Gud har vist sin kærlighed til mennesket gennem Jesus Kristus. Det er en gave, Gud giver, og menigheden svarer på denne gavegivning" fortsættes der, uden at det dog tilføjes, at det er Jesu Kristi død på korset som soning for vores synder, sammen med hans opstandelse fra de døde Påskemorgen, der er Guds gave til os. Til gengæld skal gudstjenesten tilrettelægges fra ende til anden sådan, at "menigheden får fornemmelse for, at i dette rum og ved denne gudstjeneste deles der gaver ud – højtideligt, frimodigt, festligt og glædeligt."

Senere konkretiseres menighedens gavegivning som pengegaver "som udtryk for, at gudstjenesten rækker ud i verden og i sin kerne er gavegivning." For: "Hvis gudstjenesten skal være sand og troværdig, må den vurderes på sin evne til at sætte sig ud over lukkethed og selvtilstrækkelighed." I forlængelse af denne karakteristik af, hvad gudstjenesten er og skal være, slås det fast, at "gudstjenesten giver den bibelske grundfortælling videre". Det er så sandt, som det er sagt, bortset fra, at "videregivelsen" af den bibelske grundfortælling traditionelt er sket uden for gudstjenesten, i hjemmene, i folkeskolen og i søndagsskolerne, sådan at børn og voksne, når de kom i kirke, genkendte de fortællinger, de allerede kendte, og derfor glædede sig over også at møde i kirken.

ET RUM, HVOR MENNESKET GØR TRO

Det bliver ikke sagt direkte, men ligger i detaljer og mellembemærkninger, at det er gudstjenesten, der gør mennesker kristne, og ikke i forvejen kristne mennesker, der holder gudstjeneste, en i virkeligheden højkirkelig tankegang: også her spørger Porvoos snigende katolisering af folkekirken. Kapitlet konkluderer, at "Gudstjeneste er skikkelse", dvs. at: "I gudstjenesten får evangeliet krop," idet: "Gudstjeneste er iscenesættelse af evangeliet, og scenografi og koreografi har betydning for modtagelsen, for forkyndelsen."

Lidt senere i hæftet får læseren at vide, at: "Gudstjenesten er et rituel rum, hvor mennesket gør tro." Gudstjenesten er handlinger, og: "Gennem gudstjenestens handlinger opfyldes dens mål: At danne mennesket i den treenige Guds billede." Et lidt overraskende teologisk nybrud i betragtning af, at det allerede i Skabelsesberetningen konstateres, at Gud skabte mennesket i sit billede (1.Mos 1,27), men det ser biskopperne og deres liturgiske faggruppe åbenbart bort fra.

Det medgives dog, at: "Det kræver noget af liturgien.... Derfor består liturgisk arbejde hele tiden i at kunne forholde sig til det dobbelte spørgsmål: Kan liturgien dét, der er dens mål: at forvandle menneskets sans og sind?" Det, læseren her er vidne til, er i virkeligheden en folkekirkelig omformulering af det messeoffer, som hele Luthers liturgiske arbejde gik ud på at erstatte med forkyndelsen af Guds ord. Ad bagvejen genindfører biskopperne og deres faggruppe en klassisk gerningsretfærdiggørelseslære.

F L O W

Selvom meningen med "Pixi"-udgaverne af faggruppernes rapporter er at give læserne, først og fremmest præster, kirkelige medarbejdere og menighedsrådsmedlemmer, en letlæselig fremstilling af de mere fyldige rapporter, er det ikke altid lige let at følge tankegangen, som det fremgår af den tekstboks, der har overskriften "Flow". Her står der, at: "Når vi er i tiden uden at bemærke den, kan man sige, at vi er i et flow. Vi er

nærværende og opmærksomme, for vi mærker, at det, der sker, angår os. Det er det, vi [dvs. biskopperne og faggrupperne] gerne vil opnå i gudstjenesten, et nærvær og en optagethed. ... For at vi kan skabe et flow i gudstjenesten, er der mange ting, der skal spille sammen." Derfor kræver det "liturgisk sans, viden, opmærksomhed og samarbejde at forbedre gudstjenesten, så den får et godt flow."

Målet med det liturgiske arbejde er altså tilsyneladende, at gudstjenestemenigheden skal være både bevidst og ubevidst på samme tid om, hvad den er med i. Man får det indtryk, at man, hvis man vil arbejde med liturgi, skal være både amatørteolog og amatørfilosof.

M I G R A N T E R O G L Æ G M Æ N D

Et afsnit i "pixi"-hæftet om gudstjenestens liturgi er helliget "Andre gudstjenester". Der opregnes en lang række forskellige gudstjenester. De eneste, der mangler, er vist fængsels- og feltgudstjenester. De fleste af de nævnte gudstjenester er fast praksis mange steder og frembyder, med den frihed der i praksis er for at holde alternative gudstjenester, næppe nogle problemer for de implicerede. Kun et par af de nævnte alternative gudstjenester skal derfor nævnes her. Den ene er såkaldte "migrantgudstjenester". I disse år bliver det nemlig, som det siges, "vigtigt, at kirken kan inkludere kristne migranter, der gerne vil være en del af gudstjenestelivet."

Formodentlig er kun ganske få af de kristne migranter, der kommer til Danmark, lutheranere, men tilhører andre kirker, hvis gudstjenester de allerede kommer til. Folkekirken kan låne de menigheder, der endnu ikke har egne kirker, kirker og menighedslokaler, og bør gøre det, men Folkekirken skal ikke blande sig i immigranternes gudstjeneste- eller menighedsliv, og slet ikke, hvis vi ikke bliver spurgt. Folkekirken bør i stedet tilbyde ikke-kristne immigranter missionsgudstjenester, der bliver holdt på immigranternes sprog, men det skriver biskopperne og deres faggrupper ejendommeligt nok ikke noget om.

I stedet skriver de om "Lægmandsgudstjenester", ikke at forveksle med de degnegudstjenester, der afholdes på Færøerne. De færøske degne er netop ikke lægmænd, men kirkelige embedsmænd med en særlig opgave. Lægmandsgudstjenesterne er uden nadver, men med prædiken, der "kan være oplæsning af allerede skrevne prædikener eller samtaler om søndagens tekst." Her må biskopperne og deres faggruppe have misforstået noget. En prædiken er en forkyndende tiltale og ikke en samtale. Ønsker man at samtale om søndagens tekster, kan man, sådan som det også praktiseres mange steder ud over det ganske land, mødes til samtalemøder, bibelkredse og studiekredse i ugens løb.

I det følgende afsnit, "Ord", fortsætter "pixi"-teksten med at blande begreberne sammen. Som indledning nævnes det, at Jesus både læste fra Bibelen og prædikede i synagogen. På samme måde gør efter biskoppernes og faggruppens opfattelse "oplæsning af Bibelen

ordene tilgængelige for alle," og der fortsættes: "Til en del gudstjenester bruges frivillige lægmandslæsere. Det er med til at understrege, at ordene er menighedens. Det er noget, vi er fælles om." Den traditionelle lutherske opfattelse er ganske vist, at Bibelens ord er Guds ord, og at menighedens ord følger efter i bønner og salmer, sådan som teksten da også fortsætter. "Men," læser man nemlig videre, "ordet er ikke blot i læsninger og prædiken, det er også i bønner og salmer, ja, nogle forskere [det siges dog ikke hvilke] taler om, at man kan tale om det spiste ord, det vaskende ord, det sungne ord, det bedte og det læste ord".

G U D S   E L L E R   M E N N E S K E R S   O R D ?

Der fortsættes med at konstatere, at: "Den bibelske forståelse af ordet er, at det kan sætte en verden – og os – i bevægelse. Ord er handlinger. Ord har magt. Derfor er arbejdet med sproget i alle gudstjenestens led væsentligt." Umærkeligt forsvinder forskellen mellem Guds ord og menneskers ord, og tilbage står en fornemmelse af, at det, der er tale om, og som bærer gudstjenesten, er menneskers og ikke Guds ord.

Et særligt afsnit er helliget prædikenen. Af en eller anden grund benytter "pixi"-hæftets forfattere lejligheden til at fortælle, hvor mange, der går i kirke i Folkekirkens kirker ud over landet, nemlig 58,82 kirkegængere i hver kirke hver søndag, et tal der overrasker og næppe er helt i overensstemmelse med virkeligheden, men som tyder på, at der ikke er den store folkelige utilfredshed med kirken og dens gudstjenester.

Der nævnes i en tekstboks: "Fem træk ved prædikenen i dag". For det første oplyses det, at "prædikenen (...) hen over de sidste år [er] blevet kortere", at: "Prædikenen ... ikke længere [har] den eksklusive plads som gudstjenestens højdepunkt," og at: "Det kendetegner mange prædikener, at de åbner for en refleksion over en del af menneskets eksistens med en afsluttende opbyggelig pointe." Til sidst konstateres det, at: "Tidligere tiders belærende prædikener og prædikener, som brugte en stor del af tiden til at bearbejde det bibelske stof, er blevet sjældnere. Ligeledes er det blevet sjældent at tale om temaer som det evige liv og dommen." Man fristes til at spørge, hvor det lutherske er blevet af, og til at citere Grundtvigs tema fra hans dimisprædiken 1810 over Rom. 1,16: "Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?" Her er virkelig noget at arbejde videre med for dem, der gerne vil forbedre gudstjenesten.

I en yderligere tekstboks forklares ordet "prædiken", som kommer af "det latinske ord *praedicatio*, der betyder at forkynde, kundgøre eller udråbe noget, der forandrer virkeligheden for tilhørerne." Derefter oplyses det, at: "I teologien bruger man ordet *homilitik* om teorien om prædikenen og kunsten at prædike. Det kommer af det græske ord *homilein*, der betyder samtale." Slår man op i C. Bergs græsk-danske ordbog, får man at vide, at *ὁμιλία* (substantiv og ikke verbum som i pixi-teksten) betyder "samtale, overtalelse, undervisning", men at det også kan betyde "ægteskabelig omgang". Det

sidste burde pixi-hæftets billedredaktion have været opmærksom på. Så havde man ikke bragt et billede af en ret opstemt udseende mandlig præst som illustration til prædikentekstboksen.

I det følgende afsnit om "Bøn" forklares det, at: "I bønnen henvender vi os til Gud og udtrykker vores tak, vrede, glæde, sorg, undren." Man kunne have nøjedes med at skrive, at en bøn også i gudstjenesten er – en bøn.

GRØDE I SANGEN

Efter afsnittet om bøn følger et afsnit om sang og musik. Om salmesangen siges det, at: "Sang er en måde for mennesker at vise glæde og taknemmelighed. Vi kalder det lovsang. Lovsangen udtrykker tak, glæde og forundring og troen på at Gud elsker verden og mennesket". Man burde have tilføjet, at lovsangen (jf. engelsk "love-song") også er et udtryk for menneskers kærlighed til Gud (jfr. Mark 12,30). Det pointeres, at: "Salmesangen manifesterer det almindelige præstedømme, fordi alle lægger stemme til forkyndelsen". Det er rigtigt, at salmesangen manifesterer det almindelige præstedømme, men salmesangen er netop ikke forkyndelse, da forkyndelsen retter sig mod mennesker, og salmesangen retter sig mod Gud!

Der tales videre i afsnittet om, at "der er grøde i sangen rundt om i landet". Det er rigtigt nok, at der er grøde i salmesangen, men den almene folkelige sang er mere eller mindre ikkeeksisterende i dag, i høj grad som følge af Folkeskoleloven af 1975, hvilket betyder, at den kirkelige sang ikke i samme grad som tidligere kan bygge videre på den folkelige sang. Det burde også være nævnt i afsnittet om salmesangen, at en af de vigtigste grunde til, at menigheden kan føle sig fremmedgjort i gudstjenesten er mange organisters manglende evne eller vilje til at akkompagnere salmesangen, sådan at den i vid udstrækning ikke sangvante menighed kan synge med på salmerne, en væsentlig grund til at kirkesangerne, især i byerne, i tiltagende grad har overtaget salmesangen fra menigheden. Og hvor bliver manifestationen af det almindelige præstedømme så af?

I en tekstboks om "Salmernes teologi" siges det, at: "Det, der synges ind, bliver normdannende for vores forståelse af evangelium og kristendom." Bortset fra at teksten forveksler teologi med socialpsykologi, er det, der siges, rigtigt, hvis menigheden ikke alene synger, men også læser salmerne. Når man synger salmer, som man ikke kan mere eller mindre udenad, kan man kun overskue et par linjer ad gangen, og får derfor ikke nogen sammenhængende forståelse af salmeteksten.

FÆLLESSKAB

Afsnittet om "Musikkens rolle" er nævnt ovenfor. Derefter følger et afsnit om "Fællesskab". Med skjult reference til Grundtvigs salme "Kirken den er et gammelt hus" siges det, at kirken ikke er en bygning, men at kirken er de kristne, og det tilføjes: "At vi

er levende sten, som tilsammen udgør kirken, er Helligåndens værk. Det er [Hellig]ånden, der skaber det kristne fællesskab [og] Det fællesskab kommer til udtryk i gudstjenesten."

Der tales derefter om, at kirken er et fællesskab mellem Gud og mennesker, både lokalt og globalt. I en tekstboks opregnes de kirkelige medarbejdere, der er engagerede i gudstjenestens gennemførelse. Af en eller anden grund har man glemt at nævne kordegnen, som beder ind- og udgangsbøn, og som er præsten behjælpelig med stort og småt i løbet af gudstjenesten. Til gengæld er der et særligt afsnit om "Frivillige", ikke de almindelige kirkegængere, men lægfolk, der har forskellige funktioner i gudstjenestens løb, som regel i præstens eller kordegnens sted, og det tilføjes, at "Menighedens [dvs. de frivillig lægfolks] medvirken understreger det lutherske princip om, at gudstjenesten er menighedens." Hvilket er både rigtigt og forkert. Også de ansatte (præst, organist, kordegn osv) er en del af menigheden, men med særlige funktioner. Når lægfolk overtager en eller flere af disse funktioner, træder de ind på samme linje som de fastansatte, som de erstatter. Igen gemmer de højkirkelige tendenser, her skellet mellem præsten og de andre ansatte på den ene side og menigheden på den anden side, sig i detaljen.

I afsnittet "Rum til kirke" overvejes det, hvilken indretning en kirke, dvs. et gudstjenesterum, bør have. Der gives ikke forslag til, hvordan et gudstjenesterum bør indrettes, men en række muligheder, der mere eller mindre er blevet afprøvet i Folkekirken i løbet af den sidste generation eller to, nævnes. Nogle vil gerne sidde i rundkreds og se de øvrige kirkegængeres "ansigter og hænder og måske nemmere kunne bevæge sig rundt" end det er muligt med faste bænke- eller stolerader. Andre vil gerne undvære prædikestolen, "for at præsten ikke hæver sig over menigheden, er tættere på og kan bevæge sig frit," men glemmer, at prædikestolen ikke er til for at præsten kan føle sig hævet over menigheden, men for at menigheden, også de nede bag ved, kan både se og ikke mindst høre præsten. I øvrigt er det ret upraktisk, at præsten bevæger sig frit frem og tilbage i kirken. Det vil betyde, at han eller hun en stor del af tiden vender ryggen til menigheden, for slet ikke at tale om, hvor præsten så skal have sine bøger og sit manuskript.

LITURGISK DANNELSE

Herefter følger et afsnit om "Liturgisk dannelse", hvor man efterlyser en "klarere liturgisk bevidsthed hos alle involverede," for "at gøre alle involverede bedre til at se, hvad der er den gode gudstjeneste [!] er." Der opregnes en lang række forudsætninger for, at man rundt omkring i sognene kan arbejde optimalt med gudstjenestevikling. Her som så ofte er det oplysende at se, hvad der ikke er nævnt: Menighedsrådsmedlemmernes bibelkundskab, præsten som prædikant og organisten som

akkompagnatør, dvs. de ting, der tidligere blev anset for vigtigst for det, der her kaldes "liturgisk dannelse".

Til sidst slås der til lyd for oprettelsen af et liturgisk center i lighed med, hvad man har i Norge og Sverige. Centrets opgave skulle være at understøtte et stadigt, fortsat liturgisk udviklingsarbejde. Man spørger sig selv, hvad gjorde man tidligere, da man ikke forestillede sig, at gudstjenestens liturgi hele tiden skulle ændres og udvikles. Man var i det store og hele tilfreds med en ret enkel liturgi, sang med på salmerne og hørte efter, når præsten prædikede, som regel ret bibelsk, og man gik til alters med tilhørende skriftemål og afløsning to gange om året, forår og efterår. Og så levede man et åndeligt liv i hjemmene, læste i Bibelen og i gamle og nye prædikensamlinger, ligesom man sang salmer, hvoraf man kunne mange udenad, sådan at man kunne synge dem, når man arbejdede eller vandrede ud over markerne. I mange hjem holdt man morgensang ligesom i skolerne og bad bordbøn. Desuden sang børnene i skolen hver dag salmer og fik fortalt bibelhistorie. Tilhørte man Indre Mission havde man gudstjenestelignende møder i missionshuset, og var man grundtvigianer sang man salmer og fik fortalt bibelhistorie på højskolerne og i forsamlingshusene. Hvortil kom, at præsten var en flittig gæst hos folk i sognet og tog syge og deres familier til alters i hjemmet.

I dag skal det hele foregå i kirken med den virkning, at gudstjenesten og forventningerne til gudstjenesteliturgien bliver overbelastet, samtidig med at det realistisk set er de færreste, der kommer i kirken og dermed bliver fortrolig med gudstjenesten. Stadig er det sådan, at de fleste børn bliver døbt og konfirmeret, og mange kommer i kirke til Jul. Men, bliver gudstjenestens liturgi hele tiden ændret, bliver de, der ikke går i kirke bare nogenlunde regelmæssigt, fremmedgjort for gudstjenesten. Hvis reglerne for fodbold og håndbold hele tiden blev ændret, ville de fleste også blive fremmedgjorte for det spil, de oprindeligt var oprigtigt optaget af.

En almindelig fodboldkamp er med de samme regler ny og spændende hver gang. Det samme er en almindelig gudstjeneste, hvor rammerne er de samme fra gang til gang, men hvor indholdet ikke er ens to søndage i løbet af kirkeåret, ja i løbet af et helt menneskeliv. Oplevelsen af en luthersk-evangelisk gudstjeneste står og falder med, om bibeltekster, salmer og, ikke mindst, prædiken ægte og autentisk afspejler syndens og nådens virkelighed. Derfor kunne man ligeså godt gå tilbage til den enkle gudstjenesteform, der blev autoriseret med Den danske Salmebog fra 1953, og så koncentrere sig om det, der er menighedens opgave i en evangelisk-luthersk gudstjeneste, nemlig at høre efter, når der bliver læst og prædikeret, og synge med på salmerne. Så ville man også kunne spare alle de mere eller mindre faste stillinger, som oprettelsen af et liturgisk center vil medføre.

Gid du var enten kold eller varm

af Mikkel Tode

Jeg har for ganske nylig skrevet eksamen om Johannes' Åbenbaring. Og når man som træt teologistuderende skal sidde og kæmpe med oldgræsk og aorist og akkusativ med infinitiv, kort sagt "alt, hvad Satan skyde kan", så hjælper det, at der er en vis dramatik over historien. Der er som bekendt både engle og drager og udyr og ludere og afsindige katastrofer; Johannes' Åbenbaring er i sin helhed et mysterium tremendum et fascinans, og netop dét gør unægtelig nattetimerne i eksamensforberedelsens tegn lidt lettere at bære. Men som nætterne skred, blev min kærlighed til det underlige skrift større og større – ikke kun på grund af dets uovertrufne drama, men også fordi det på sin egen krystalklare måde taler direkte ind i vores tid.

Opgavebeskrivelsen til min eksamen lød på en karakteristik af udfordringerne i de syv menigheder, som Johannes' Åbenbaring henvender sig til (udfordring er åbenbart det moderne ord for problem). Og udfordringer var der nok af for de kristne i antikkens Lilleasien. For at hjælpe og opruste dem i trængslens time kommer den opstandne Kristus derfor med en række formaninger til hver af de syv menigheder, men også tugtelse og sandheder, der river som sennep. Et eksempel er brevet til menigheden i Laodikæa, som Kristus anklager for at være lunken: "Jeg kender dine gerninger, du er hverken kold eller varm. Gid du var enten kold eller varm! Men nu, da du er lunken, og hverken varm eller kold, vil jeg udspy dig af min mund." (Åb 3,15-16). Det er barske ord, og mens man overvejer, hvilke breve mon menighederne i Danmark ville have fået, må man spørge sig selv, om der ikke i nogle af dem ville havde stået noget lignende.

Ethvert sundt og raskt menneske vil vide, at kold og varm har forskellige gode kvaliteter. Hvad måler sig med en kold fadøl i sommervarmen, og hvad er bedre end langsomt at nedsænke legemet i et karbad, hvor vandet er lige varmt nok. Der skal nok være det, der kan måle sig, men alle kan blive enige om, at det lunkne er stygt og ikke duer til noget som helst. Mon ikke alle har stået ved vandhanen og først alt for sent indset, at vandet i glasset var lunkent, og under eder og forbandelser spyttet det ud i vasken igen af ren og skær skuffelse. En lignende skuffelse kan man af og til opleve i mødet med visse dele af Folkekirken anno 2019. Man kan f.eks. kaste et blik på nogle af de projekter, der er indstillet til Kristeligt Dagblads initiativ-pris i år. Her kan man finde nye og spændende tiltag som drop-in-vielser, svømmehals-gudstjenester (sic!) og "kristen yoga," hvad det så end er. Men man kan også, i hvert fald, hvis man som jeg bor i København, lægge vejen forbi en af byens større kirker og se, hvad de mon har på programmet.

I en radius af godt og vel halvanden kilometer fra mit hjem kan jeg således gå til både Justin Bieber sing-along gudstjeneste, til jazz-messe og blive døbt 700 gange til drop-in-

dåb. Under dette års Pride-uge kunne man også tage til udstilling i Stefanskirken og i kirkerummet se fotografier af bare røve og en forkromet afstøbning af det kvindelige kønsorgan på en hvid baggrund. Og uge efter uge kan man gå i Natkirken og få både hjemmestrikkede nadverritualer af tvivlsom kvalitet, technomusik og lysshow. Sidstnævnte har netop fejret sin 20-års fødselsdag, og stort tillykke med det. Af en eller anden grund har jeg indtil nu haft svært ved rigtigt at hidse mig op over Natkirken. For Herren har sagt, at han vil bo i mørket, og det er vel kun godt, at Guds hus holder åbent for nattens ængstede sjæle. Så længe, den gør det, som det, den er, nemlig som kirke. Men Natkirken i København er på sin egen måde arketyper på den kirke, der frem for alt står sig selv nærmest.

Af Natkirkens hjemmeside fremgår det, at dens motto (igen, sic!) er Paulus' ord til korinterne og til os: Alt er tilladt, men ikke alt gavner. Alt er tilladt, men ikke alt bygger op. Det er i sandhed vise ord, men ironien er slående, og man kan ikke undgå at spørge sig selv, hvordan det mon står til med auto-katekesen hos de hovedansvarlige. For gavner lysshows og technomusik den ængstede, og bygger det op at spise den anfægtede af med fine følelser og rørende stemninger? Og på samme måde kan vi spørge til ritual-fornyelser for fornyelsens egen skyld, til teologiløse salmer, til yoga i kirken og svømmehalsgudstjenester og bare røve og hornmusik. Er det ikke stene for brød og slanger for fisk? For en synder, måske, men øjensynligt ikke for den rummelige folkekirke. Overalt og igen og igen hører man nemlig den samme farce om, at "den slags tilbud bringer folk ind i kirken, som ellers ikke ville komme der." Altså en slags forretningsmentalitet, som om kirkens eksistens beror på sig selv og antallet af besøgende og ikke på Guds nåde.

Nu kan man så synes, at jeg lyder som en tykpandet fundamentalist, som er totalt ude af trit med, hvad folket vil have. Og det tager jeg gerne på mig. For selvom bisperne advarer mod fundamentalisme (især den kristelige, forstås), så er spørgsmålet, om fundamentalisme overhovedet er så ringe endda, hvis det fundament, vi bygger på, er livets Ord.

Den sten, bygmestrene vragede, er blevet hovedhjørnesten, og vel vil denne verdens bygmestre vrage ham igen og igen. Det gælder også i kirken dér, hvor den vil skabe og tjene sig selv, i stedet for i lydighed og ydmyghed at tjene Guds Ord og det alene. For kirken er netop ikke sat i verden for at give folket det, folket gerne vil have. Kirken er sat i verden for at forkynde den Gud, der har svar til dem, der ikke spørger, som er at finde for dem, der ikke søger ham, som dagen lang rækker hænderne ud imod et genstridigt folk, og som rundhåndet skænker tilgivelse til syndere. Dér, hvor den ikke gør det, men i stedet spiser folket af med spilop og føleri, dér bliver den blot et krampagtigt forsøg på at være noget, den ikke er. Dér svigter den både Gud og folket og dermed sin opgave. Dér er den lunken og duer ikke til andet end at blive spyttet ud.

Jeg ved, at man ikke skal bekymre sig på Vorherres vegne, og at han lader sin kirke bestå, så længe han ønsker det. Og jeg ved, at man mange steder i landet – også i København – kan finde god, evangelisk-luthersk kristendom og præster, der i al stilfærdighed forkynder Guds Ord og forvalter de hellige sakramenter. Og selvom alt dette er skrevet med en dystert pen, så er det skrevet af afgrundsdyb kærlighed til en kirke, som betyder alverden for mig og for så mange. *Tusind år stod Kristi kirke*, og jeg håber så inderligt, at der vil stå en kirke til de kommende generationer. En kirke, der er enten kold eller varm; en kirke, som ikke vil samles om hvad den kan og vil og tror, men samles frimodigt på Guds befaling og i håb til ham.

*Da give det Gud, vi have så tjent
i verden ham vel til måde,
i troen Guds Søn så have kendt,
at vi ej miste Guds nåde;
når verden haver os ryggen vendt,
at vi da få evig både.*

Hvem er du?

Om identitet, spejl og billede

af Thomas Frovin

Vi lever i dage, hvor det måske vanskeligste spørgsmål man kan få stillet, er: ”Hvem er du?” Måske det hænger sammen med, at vi dybest set har glemt, hvem vi er.

Sådan kan man i hvert fald tolke en tid, hvor alting kan blive til ”identitetspolitik”. Det store fokus på identiteten er måske i al sin banalitet et udtryk for, at vi mere end nogensinde før er i tvivl om hvem vi egentlig er. Spørgsmålet: ”Hvem er du?” bliver derfor ubekvemt, for vi ved det ikke.

Måske er det netop derfor, at de identitetspolitiske udmeldinger bliver så firkantede og hvasse, uanset fra hvilken side, de kommer. Om det er den kristne, der stødes af Onkel Rejes satanisme-humor, eller den transkønnede, der lever sin hårdt tilkæmpede sandhed, så er det som om, at vi i vores samtale om, hvem vi er, bøjer os væk fra hinanden. Identiteten har altid indeholdt tilvalg, men det er, som om en kampberedt vilje i højere grad har taget den plads, som arv og miljø havde engang. Om det er politiske, religiøse, seksuelle, ernæringsmæssige eller etniske markeringer, så forventes det, at de bliver foretaget, og at jeg er åbenmundet om dem. Ingen skal *ikke* vide hvem *jeg* er. Den offentlige debat kommer derfor ofte til at handle om rettigheder, respekt og ytringsfrihed. Vi diskuterer kränkelseskultur, hensynbetændelse, og *tonen*. Det er vældigt forudsigeligt. Vi taler os ikke nødvendigvis tættere på hinanden, men bekræftes i vores fordomme, og i vores ideer om, hvilke fordomme, de andre har, om os.

Hvis jeg ikke ved hvem jeg er, så vil ethvert andet menneske, som giver udtryk for, at hun ved, hvem hun er, kunne opfattes som en trussel i min søgen efter identitet – en afsløring af mit vægelsind. Hvis jeg er blevet mødt med skam og spot for den jeg er, bliver min identitet i højere grad noget, jeg må stå fast på og vælge til, og som jeg trænes i at kæmpe for – en afsløring af min stivnakkethed. Ethvert tilløb til disrespekt må jeg møde med en stejlhed. Dialogen bliver til en monolog. Vi erklærer, hvem vi er. Vi skriver det i manifeste, og vi råber: ”Må vi også godt være her!?” Når identiteten gøres til et spørgsmål om tilvalg og kamp stillet over for vilkår, så vil det hurtigt blive sådan. Vores identitet bliver til et våben eller i hvert fald et værktøj til at grave tilværelsen ud med.

Der er en generationsmæssig forskel, som forekommer mig tydelig. Der er forskel på mine forældres, min egen og mine børns tilgang til spørgsmålet om, hvem man er. Min far (årgang 1948) blev født i trange kår i en husmandsfamilie på en vestsjællandsk mark. Det var forventet, at børnene hjalp til. Det var dage med pligter og bekymringer. Min far

blev den første i sin familie, der fik en studentereksamen, og siden hen blev han også den første, der fik en universitetsuddannelse. I dag vil man nok sige, at han brød den sociale arv. Men det er ikke sikkert at sådan en læsning vil give mening for ham eller hans jævnaldrende.

Det er som om, at der der i hans generation fandtes en forståelse af det karakteropbyggende, som lå i de tilværelsens vilkår, man aldrig selv havde valgt eller var blevet spurgt til. Gennem sine vilkår blev han formet, og her fandt han kræfterne til at gennemgå sine studier og sit liv. Det menneske, han er blevet, er blevet til i mødet med de vilkår, der blev hans, og som han ikke havde magt over. Her var der også kamp, men det var ikke en kamp imod andres identitetsmæssige valg, men en kamp med de vilkåre, som livet præsenterede ham for.

Selvfølgelig er jeg selv og mine børn præcis lige så formet af vores erfaringer og opvækst som min vestsjællandske far. Men ofte bliver spørgsmålet om, hvem vi er, stillet i opposition til det, der blev vores vilkår. Historien, vi fortæller, om vores eget liv, skal helst være et sammenhængende narrativ, og vi begriber dårligt, at livet sjældent er sådan. Og så er vi igen tilbage ved utrygheden, som gør spørgsmålet: "Hvem er du?" ubekvemt. Medier og medmennesker får ofte stor betydning for, hvordan vi ser på os selv. I modsætning til tidligere generationer har vi nemlig installeret spejle overalt, som vi kan se os selv i, og gennem hvilke vi kan sammenligne os med andet og med andre.

Den engelske forfatterinde A.S. Byatt siger det således:

Jeg tror, interessen for livet som det virkelig er, har erstattet religionen, eller rettere: Religionen er blevet borte, og alt vi har tilbage er os selv, så vi er nødt til at være interesserede i os selv. (...) Den slags kort over virkeligheden som blev skabt af det kristne verdensbillede eller af andre religioner som hinduisme eller islam er forsvundet for de fleste mennesker i den verden jeg lever i. Og det betyder, at det at tale om hvem du er er blevet vældigt, vældigt vanskeligt. Hvordan i alverden skal du finde ud af, hvem du er mens du står på jorden i en begrænset tidsperiode? Der findes næsten ikke noget kort, man kan følge, undtagen i pressen, og pressen fortæller os hele tiden hvem vi er. (...) Ordet "facebook" er vældigt interessant (...) fordi det er et spejl. Vi leder i virkeligheden efter et spejl. Vi har brug for et spejl, fordi vi ikke har et billede. Vi trænger til et spejl til at fortælle os hvem vi er. (...) Hvorfor vil folk skrive på twitter, hvorfor kan de ikke bare være stille? Ingen tier stille længere (...) jeg er sikker på, at det er en religiøs ting. Du eksisterer kun når du fortæller mennesker, at du er der.

Vores tid larmer og byder sig til med byggeklodser, som vi kan bruge til at konstruere et svar på spørgsmålet. Identiteten er blevet et visitkort, vi *facer* hinanden med. Vi spejler os i hinanden og i medierne, fordi vi har mistet sansen for billedet. Dermed har vi også mistet billedet af os selv og skåret rødderne over til det, der kan fæstne vores identitet.

Den bibelske fortælling lærer os, at Gud skaber mennesket i sit billede. Mennesket blev grundlæggende til ud af en relation til sin skaber. Endnu skabes vi ud af relation, endnu skabes vi til relation. Martin Buber siger det sådan, at det er i mødet med et Du, at vi bliver et Jeg. Her er Gud det evige og uforanderlige Du, og det er i relationen til ham, at vi kan komme til os selv.

Fra Gud kommer billedet, som er lagt ned i os, og som taler til os om det vilkår, vi må leve i, der handler om at være barn af ham. Det er i mødet med og i relationen til Gud, at vi kan blive tilsagt det, der må være grundvolden for vores identitet.

Profeten Jeremias udtrykker det poetisk således, at ”velsignet den mand, som stoler på Herren og tager sin tilflugt hos ham. Han bliver som et træ, der er plantet ved bækken; det sender sine rødder mod vandløbet; det (...) bekymrer sig ikke i tørkeår og holder ikke op med at bære frugt.” Og senere konkluderer han, at ”enhver, der forlader dig, bliver til skamme, de, som fjerner sig fra dig, skrives i støvet, for de har forladt Herren, kilden med levende vand.”

Det er i vores sammenvævede liv med Gud, at vi bliver til dem, vi er; det er i mødet med ham, at frugtbarheden er og findes. Og det er måske netop der, hvor vores identitet forankres i noget udenfor os selv, at mødet med den anden bedst kan foregå i åbenhed, tillid og nysgerrighed.

Ethvert menneskes vilkår er, at det er skabt af Gud, til relation med Gud. Dets værdighed og elskværdighed som menneske tilsiger han det. Jeg kunne ønske, at vi øvede os i at se på hinanden i det lys, og at vi turde lade det ligge øverst, når vi næste gang skal svare på spørgsmålet: ”Hvem er du?”

En prædiken om dåben

af Maria Louise Odgaard Møller

PRÆDIKEN TIL 17. SØNDAG EFTER TRINITATIS, II

Tre små amuletter kan ændre danmarkshistorien, lød en overskrift i avisen for nogle dage siden. Det lyder umiddelbart vildt, at tre bittesmå amuletter skulle kunne ændre hele danmarkshistorien – altså alt det vi tror vi ved om vores fædreland. Og gad vide, hvad det så er, de ændrer? Får vi nu ny, hidtil ukendt viden om Leonora Christina og Corfitz Ulfeldt på Hammershus? Kan amuletterne fortælle nyt om kanslergadeforliget? Eller kan de vise, at der var snyd indblandet ved afstemningen om EU i 1992?

Nej – de tre små amuletter har hverken noget med Hammershus, kanslergadeforliget eller EU at gøre. Til gengæld kan de vise, at Danmarks dåbsattest, som vi kalder indskriften på Jellingestenen, måske slet ikke er sand. På Jellingestenen står der som bekendt, at Harald Blåtand var den konge, der gjorde danerne kristne omkring år 960 eller 965. Men nu har fundet af de tre små amuletter med hver et lille, tydeligt kors på, vist, at der med stor sandsynlighed var kristne mennesker i Danmark helt op til 150 år tidligere. De arkæologer, der har fundet de tre amuletter under en udgravning i Ribe, fandt desuden også rester af et værkstedgulv samt selve den form, som amuletterne er støbt i. Et ret vildt fund, synes jeg. Tænk, at der allerede i begyndelsen af år 800 har været mennesker i Danmark, der er gået hen til et værksted i deres by og bedt om at få støbt en amulet med et kors i. Korset, der – som vi hørte det før ved barnedåben – er et vidnesbyrd om, at man hører til hos den korsfæstede Herre Jesus Kristus. Og tænk, at der var mennesker i Danmark, der bekendte sig til Kristus helt op mod 150 år før Harald Blåtand proklamatorisk valgte at tage æren for at have kristnet Danmark. Betyder fundet af amuletterne så, at Danmark var et kristent land før Harald Blåtand bekendtgjorde, at det var det, vi var? Hvornår og hvordan bliver et land kristent? Hvornår og hvordan bliver et menneske kristent? Og hvad vil det overhovedet sige at være kristen?

Evangeliet til i dag fortæller os, at der først og fremmest skal et kald til. Tolderen Levi hørte nogen kalde en dag, da han som sædvanligt sad ved toldboden og krævede penge ind. Han arbejdede for den romerske besættelsesmagt, og som om det ikke var slemt nok at kræve penge ind for besættelsesmagten, så stak han af og til også en god slat penge til side til sig selv. Det er derfor, tolderne er så uglesete i evangelierne.

En dag, da Levi sidder der ved sin toldbod, kommer Jesus gående forbi. Nærmest i forbifarten ser han på Levi og siger til ham: Følg mig! Og uden at udbede sig nogen betænkningstid eller overhovedet at spørge Jesus, hvem han i grunden er, så rejser Levi

sig, forlader alt det velkendte, giver slip på sin optagethed af at tælle penge og rage til sig, og følger Jesus.

Hvorfor i alverden gør han det? Hvad var det mon, han hørte i det kald? Fornemmede han, at livet rummer en ganske anden sandhed end det at være helt opslugt af penge og få sit på det tørre, sådan rent materielt? Vi ved det ikke. Vi kan blot af fortællingen forstå, at han har fået et tilbud, han ikke kan afslå: Han slår følge med Guds søn, sådan uden videre. Uden at blinke eller løfte et øjenbryn.

Og på en måde minder det om de svar, jeg får, når jeg ved dåbssamtaler spørger forældre, hvorfor de i grunden gerne vil have deres barn døbt. Jeg understreger altid, at jeg ikke stiller spørgsmålet som en slags eksamen, hvor de kan svare rigtigt eller forkert, men ud af nysgerrighed. Langt de fleste fortæller, at de har svært ved at sætte præcise ord på, hvorfor de gerne vil have deres barn døbt. Men det føles rigtigt. De vil også gerne føre traditionen videre, for de er selv døbt og konfirmeret. De vil gerne give noget videre – noget, som de ikke kan sætte præcise ord på hvad er, men som de alligevel fornemmer er meget vigtigt og dyrebart. Dåben er at gøre noget godt for sit barn, mener de. Måske kan man sige, at de fornemmer det som en form for kald. Her er noget, de skal gøre – som Levi – men uden egentlig at spørge så meget til det og uden at være nødt til at komme med fine, forkromede forklaringer.

Og måske var det den samme følelse eller fornemmelse, der greb Levi, da Jesus bad ham følge med. Det var simpelthen det rigtige at gøre. Det føltes som at få del i noget godt og vigtigt og dyrebart. Som noget, der kunne ændre hans liv, give det en helt anden retning – også selvom han ikke vidste, præcis hvor de skulle hen. Men han fornemmede noget nyt og godt, noget sandt og smukt i horisonten.

Og sådan er det også med dåben. De tre håndfulde vand kan ændre et menneskes liv, skrive dets historie om – ligesom de tre små amuletter har skrevet danmarkshistorien om. At blive døbt i Faderens, Sønnens og Helligåndens navn med vand og med Ånd, det er at få et nyt liv. Det er altid at have udsigt til noget nyt og stort, noget smukt og godt i horisonten. Fordi man nu hører til i Guds store fortælling. Og den fortælling ender altid godt. Hvad end, der måtte hænde dåbsbarnet i hendes forhåbentlig lange liv, der nu ligger åbent foran hende, så ved hun og hendes familie efter hendes dåb i dag i hvert fald så meget, at det ender godt. Det ender hos Gud, ligesom det i dag er begyndt hos Gud. Gud er nu med hende og han vil, med salmistens ord, som vi hørte for lidt siden, trække hende op af undergangens grav, når det bliver nødvendigt. Han vil sætte hendes fod på klippen, han vil lægge hende lovsange i munden, og hun kan for altid trygt søge sin tilflugt hos Gud.

Ligesom Levi. Levi gik *all in* på den forandring, det kan være i et menneskes liv, at der bliver kaldt på én af selveste Gud. Levi lod alt det gamle bag sig og vendte sig 100 procent mod det nye.

For vi andre er det ikke altid lige så let. Også derfor giver det mening, at langt de fleste af os er blevet døbt som spæde. Så vi har et helt liv til at udforske og finde ud af, hvordan vi kan vende os mod alt det nye, gode, sande og smukke som findes dér, hvor vi følger Kristus. De færreste af os gør det i én uafbrudt bevægelse. De fleste af os tager to skridt frem og et tilbage. Måske tvivler vi. Måske glemmer vi at komme her i kirken og høre, hvad det egentlig kan betyde for vores liv at høre til hos Gud og slå følgeskab med hans søn. Måske kommer vi alt for let til at vende os mod alt muligt andet her i verden, der synes fornuftigt eller attraktivt.

Uanset hvor vi vender os hen, hvor meget vi tvivler eller hvor tit vi glemmer at skønne på vores dåb, så står Guds kalden på os ved magt. Hver dag, hvert øjeblik får vi givet en ny mulighed for at rejse os og følge ham. Guds ord til os står altid ved magt, også når vi svigter.

Gud kalder på os, og i dåben kalder han os ved navn. Altid hører vi til hos ham. Vi har intet at frygte. Derfor kan vi nu i dag bryde ud i lovsange og være ham taknemmelig. Amen.

Himlen i mine røvballer

af Prisme Pyjamas Skjaldemose

Biskopperne har nedsat et udvalg bestående af digtere, kunstnere og særligt kreative præster, som har fået til opgave at forny kirkebønnen. Udvalget har netop udgivet *Himlen i mine Røvballer*, som er en samling af bønner, der er beregnet til at blive fremsagt siddende.

Nyt Babel har fået lov at bringe en bøn til 16. søndag efter Trinitatis. Den er skrevet af digteren Prisme Pyjamas Skjaldemose (pronomen: zhenn, hønne)

S P R E D   M I N   A S K E

---

når jeg er død
så vil jeg brændes
brænde op
fortæres
ædes af ild
blive til aske

aske
flaske
taske
put min aske i en flaske i en taske
og spred mig

spred mig over havet
over byen
over marken
og lad mig sive ned i grundvandet

sive
og blive
til live
opstanden fra de døde
som saften i et græsstrå

saften og magten og æren
i evighed

amen

Støttedag for forfulgte kristne

af Nyt Babel

Verden over bliver kristne chikaneret, forfulgt, fængslet og slået ihjel på grund af deres tro. Nogle steder er de kristne truet af etnisk udrensning. Konvertitter lever livet farligt, kristne tør ikke gå i kirke af frygt for terror og forlader de gamle bibelske hjemlande. 75% af verdens religiøst forfulgte er kristne.

En gruppe af præster i Roskilde Stift inviterer vi til støttedag for forfulgte kristne lørdag d. 16. november kl. 13.00 i Ringsted Sognegård.

På mødet vil der oplæg af Synne Garff, Det Danske Bibelselskab, Asger Aamund, Golriz Ghozati fra *Åbne Døre* og en afsluttende paneldrøftelse med Naser Khader, Poul Joachim Stender, Klaus Wivel og Katrine Winkel Holm.

Eftermiddagen afsluttes med en gudstjeneste i Sct. Bendts kirke ved sognepræst Hanne Vesth.

Entré: 40 kr. Overskuddet går til arbejdet for forfulgte kristne.